

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC NÔNG LÂM

PHẠM VĂN GIANG

SINH KẾ VÀ THU NHẬP CỦA HỘ NÔNG DÂN
VÙNG BÁN SƠN ĐỊA HUYỆN NHO QUAN,
TỈNH NINH BÌNH

LUẬN VĂN THẠC SĨ KINH TẾ NÔNG NGHIỆP

THÁI NGUYÊN - 2019

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC NÔNG LÂM**

PHẠM VĂN GIANG

**SINH KẾ VÀ THU NHẬP CỦA HỘ NÔNG DÂN
VÙNG BÁN SƠN ĐỊA HUYỆN NHO QUAN,
TỈNH NINH BÌNH**

Ngành: Kinh tế nông nghiệp

Mã ngành: 8 62 01 15

LUẬN VĂN THẠC SĨ KINH TẾ NÔNG NGHIỆP

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Dương Văn Sơn

THÁI NGUYÊN - 2019

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan tất cả các số liệu, kết quả nghiên cứu nêu trong luận văn là hoàn toàn trung thực và chưa được công bố trong bất kỳ công trình nào khác. Mọi trích dẫn trong luận văn đã được ghi rõ nguồn gốc.

Tôi xin chịu trách nhiệm trước Hội đồng chấm luận văn, trước Nhà trường và phòng Đào tạo về các thông tin, số liệu trong đề tài luận văn này.

Tác giả luận văn

Phạm Văn Giang

LỜI CẢM ƠN

Trong thời gian thực tập và nghiên cứu tại huyện Nho Quan, tỉnh Ninh Bình, tôi đã hoàn thành xong đề tài luận văn cao học của mình. Để có được kết quả này, ngoài sự nỗ lực của bản thân, tôi luôn nhận được sự giúp đỡ chu đáo, tận tình của nhà trường, các cơ quan, thầy cô, gia đình và bạn bè. Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành tới:

Ban Giám hiệu Trường Đại học Nông Lâm Thái Nguyên, Phòng Đào tạo cùng toàn thể các Thầy, Cô đã tận tụy giúp đỡ tôi trong suốt thời gian học tập cũng như thời gian hoàn thành luận văn tốt nghiệp. Đặc biệt, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới cô giáo hướng dẫn PGS.TS Dương Văn Sơn đã tận tình giúp đỡ, hướng dẫn tôi trong quá trình thực hiện và hoàn thành luận văn này.

Tôi xin chân thành cảm ơn sự giúp đỡ của UBND huyện Nho Quan; Phòng Nông nghiệp và PTNT huyện Nho Quan; Chi cục Thống kê huyện Nho Quan; các hộ gia đình trên địa bàn,... đã tạo mọi điều kiện thuận lợi có thể để tôi hoàn thành luận văn này.

Với trình độ và thời gian có hạn, do đó bản luận văn của tôi không thể tránh khỏi những thiếu sót. Vì vậy tôi rất mong nhận được sự đóng góp ý kiến của các thầy cô để bản đề tài của tôi được hoàn thiện hơn.

Tôi xin chân thành cảm ơn!

Thái Nguyên, tháng 10 năm 2019

Học viên

Phạm Văn Giang

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN.....	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC.....	iii
DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT.....	vi
DANH MỤC BẢNG.....	vii
TRÍCH YẾU LUẬN VĂN.....	viii
MỞ ĐẦU.....	1
1. Tính cấp thiết của đề tài.....	1
2. Mục tiêu đề tài.....	3
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	3
4. Ý nghĩa khoa học và thực tiễn của đề tài.....	4
Chương 1: CƠ SỞ KHOA HỌC CỦA ĐỀ TÀI.....	5
1.1. Cơ sở lý luận của đề tài.....	5
1.1.1. Hộ nông dân.....	5
1.1.2. Sinh kế và hoạt động sinh kế.....	7
1.1.3. Thu nhập của hộ gia đình.....	9
1.1.4. Vùng bán sơn địa.....	15
1.2. Cơ sở thực tiễn của đề tài.....	15
1.2.1. Kinh nghiệm về phát triển sinh kế và thu nhập các hộ nông dân vùng bán sơn tại các địa phương.....	15
1.2.2. Tổng quan một số nghiên cứu có liên quan.....	19
1.2.3. Bài học kinh nghiệm được rút ra để tạo sinh kế và nâng cao thu nhập cho vùng bán sơn địa huyện Nho Quan tỉnh Ninh Bình.....	26

Chương 2: ĐẶC ĐIỂM ĐỊA BÀN VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	27
2.1. Đặc điểm địa bàn nghiên cứu huyện Nho Quan	27
2.1.1. Điều kiện tự nhiên	27
2.1.2. Điều kiện kinh tế - xã hội	30
2.2. Nội dung nghiên cứu	34
2.3. Phương pháp nghiên cứu.....	34
2.3.1. Thu thập số liệu thứ cấp	34
2.3.2. Thu thập số liệu sơ cấp.....	34
2.3.3. Phương pháp xử lý, phân tích thông tin số liệu	36
2.4. Hệ thống chỉ tiêu nghiên cứu	37
2.4.1. Các chỉ tiêu về phát triển kinh tế xã hội của huyện Nho Quan.....	37
2.4.2. Nhóm chỉ tiêu về thông tin chung của nông hộ	37
2.4.3. Nhóm chỉ tiêu về một số nguồn lực của hộ gia đình	37
2.4.4. Nhóm chỉ tiêu về hoạt động sinh kế của nông hộ	37
2.4.5. Nhóm chỉ tiêu về thu nhập của hộ gia đình	38
Chương 3: KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ THẢO LUẬN	39
3.1. Nguồn lực sinh kế và hoạt động sinh kế chủ yếu của nông hộ vùng bán sơn địa huyện Nho Quan	39
3.1.1. Một số nguồn lực sinh kế chủ yếu của nông hộ vùng bán sơn địa.....	39
3.1.2. Một số hoạt động sinh kế chủ yếu của nông hộ vùng bán sơn địa huyện Nho Quan	46
3.2. Thu nhập của hộ nông dân vùng bán sơn địa huyện Nho Quan	50
3.3. Mục tiêu và giải pháp chủ yếu nhằm cải thiện sinh kế và nâng cao thu nhập nông hộ vùng bán sơn địa huyện Nho Quan.....	58
3.3.1. Quan điểm, mục tiêu phát triển.....	58
3.3.2. Một số giải pháp chủ yếu nhằm cải thiện sinh kế và nâng cao thu nhập nông hộ vùng bán sơn địa huyện Nho Quan.....	60

KẾT LUẬN VÀ KHUYẾN NGHỊ	68
TÀI LIỆU THAM KHẢO	71

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

CNH-HĐH	Công nghiệp hóa, hiện đại hóa
CSXH	Chính sách xã hội
HĐND	Hội đồng nhân dân
HTX	Hợp tác xã
IMF	Quỹ tiền tệ Thế giới
KCN	Khu công nghiệp
KT-XH	Kinh tế-xã hội
MTTQ	Mặt trận Tổ quốc
NĐ-CP	Nghị định của Chính phủ
NQ-CP	Nghị quyết của Chính phủ
NTM	Nông thôn mới
Nxb	Nhà xuất bản
OCOP	Chương trình mỗi xã một sản phẩm
PTNT	Phát triển nông thôn
QĐ-TTg	Quyết định của Thủ tướng Chính phủ
THCS	Trung học cơ sở
TT-NNPTNT	Thông tư Bộ Nông nghiệp và Phát triển nông thôn
UBND	Ủy ban nhân dân
WB	Ngân hàng Thế giới
XĐGN	Xóa đói giảm nghèo

DANH MỤC BẢNG

Bảng

Bảng 2.1.	Mẫu điều tra nhóm hộ khác nhau tại 3 xã.....	35
Bảng 3.1.	Học vấn, nhân khẩu và lao động của hộ gia đình.....	40
Bảng 3.2.	Lao động nông lâm nghiệp, phi nông nghiệp và đào tạo nghề...	41
Bảng 3.3.	Đất đai và đất chuyển đổi mục đích của nông hộ.....	42
Bảng 3.4.	Vốn sản xuất và vay vốn.....	44
Bảng 3.5.	Một số máy móc nông nghiệp của nông hộ.....	45
Bảng 3.6.	Một số cây trồng chính của nông hộ vùng bán sơn địa Nho Quan .	46
Bảng 3.7.	Một số vật nuôi chính của nông hộ vùng bán sơn địa Nho Quan	48
Bảng 3.8.	Ngành nghề phi nông nghiệp của hộ gia đình	49
Bảng 3.9.	Nguồn thu nhập tỉnh Ninh Bình, nông thôn cả nước và vùng....	52
Bảng 3.10.	Thu nhập nông nghiệp và phi nông nghiệp theo kinh tế hộ	54
Bảng 3.11.	Thu nhập nông nghiệp và phi nông nghiệp theo nghề nghiệp hộ	55
Bảng 3.12.	Tổng thu nhập bình quân khẩu và lao động.....	56

Hình

Hình 3.1.	Thu nhập (ngàn đồng/người/tháng) nông thôn cả nước và Trung du miền núi phía Bắc	52
-----------	---	----

TRÍCH YẾU LUẬN VĂN

Tên đề tài: *Sinh kế và thu nhập của hộ nông dân vùng bán sơn địa huyện Nho Quan, tỉnh Ninh Bình*

Ngành đào tạo: Kinh tế nông nghiệp

Cơ sở đào tạo: Trường Đại học Nông Lâm Thái Nguyên

Mục đích nghiên cứu của đề tài này là: thông qua việc cập nhật và hệ thống hóa cơ sở lý luận, lý thuyết và cơ sở thực tiễn liên quan đến hoạt động sinh kế và thu nhập của hộ gia đình nông thôn, nhất là nông hộ vùng bán sơn địa; đánh giá thực trạng các hoạt động sinh kế và thu nhập của hộ gia đình nông thôn vùng bán sơn địa để từ đó đề xuất giải pháp cải thiện hoạt động sinh kế bền vững, góp phần nâng cao thu nhập cho hộ gia đình nông thôn vùng bán sơn địa huyện Nho Quan, tỉnh Ninh Bình.

Đề tài tập trung nghiên cứu 2 nội dung chủ yếu sau đây: (1) Thực trạng các hoạt động sinh kế và thu nhập của hộ gia đình nông thôn vùng bán sơn địa huyện Nho Quan, tỉnh Ninh Bình, và (2) Định hướng và giải pháp cải thiện hoạt động sinh kế bền vững, góp phần nâng cao thu nhập cho hộ gia đình nông thôn vùng bán sơn địa huyện Nho Quan, tỉnh Ninh Bình.

Để thực hiện 2 nội dung trên đây, đề tài đã sử dụng phương pháp điều tra phỏng vấn bằng phiếu điều tra đã chuẩn bị trước để thu thập thông tin từ 180 nông hộ thuộc các nhóm khác nhau về kinh tế (giàu, khá, trung bình, cận nghèo và nghèo) ở 3 xã Gia Lâm, Gia Sơn và Xích Thổ, đại diện vùng bán sơn địa huyện Nho Quan. Ngoài ra đề tài còn tiến hành quan sát trực tiếp và thảo luận nhóm với lãnh đạo phòng Nông nghiệp và PTNT huyện, cán bộ nông nghiệp xã và đại diện lão nông tri điền. Số liệu điều tra được tổng hợp, phân tích theo các phương pháp phân tích Excel PivotTable, phương pháp thống kê mô tả, phương pháp so sánh,...

Kết quả nghiên cứu đã chỉ ra rằng: Vùng bán sơn địa huyện Nho Quan là một trong 3 vùng trọng điểm của huyện, có vị trí quan trọng, là nơi tiếp giáp